

Samuel Bohl Georg Hintzpeter

Disputatio ... Pro Formali significationis eruendo primum in explicatione Scripturae Sacrae ...

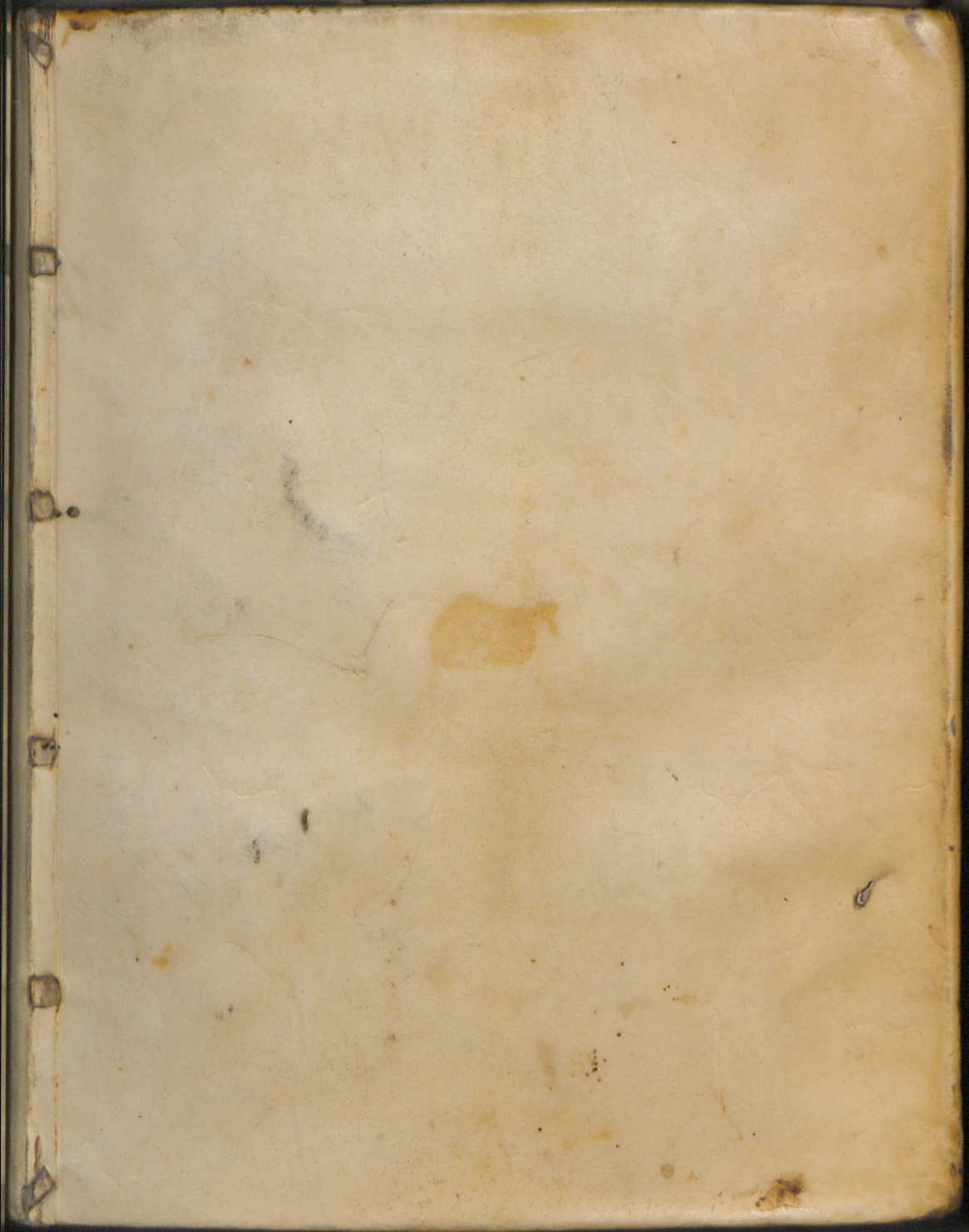
1 :

Rostochi[i]: Haeredes Richelianorum, 1637

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn770607926>

Band (Druck) Freier  Zugang





Clc - 1871¹ - 15.

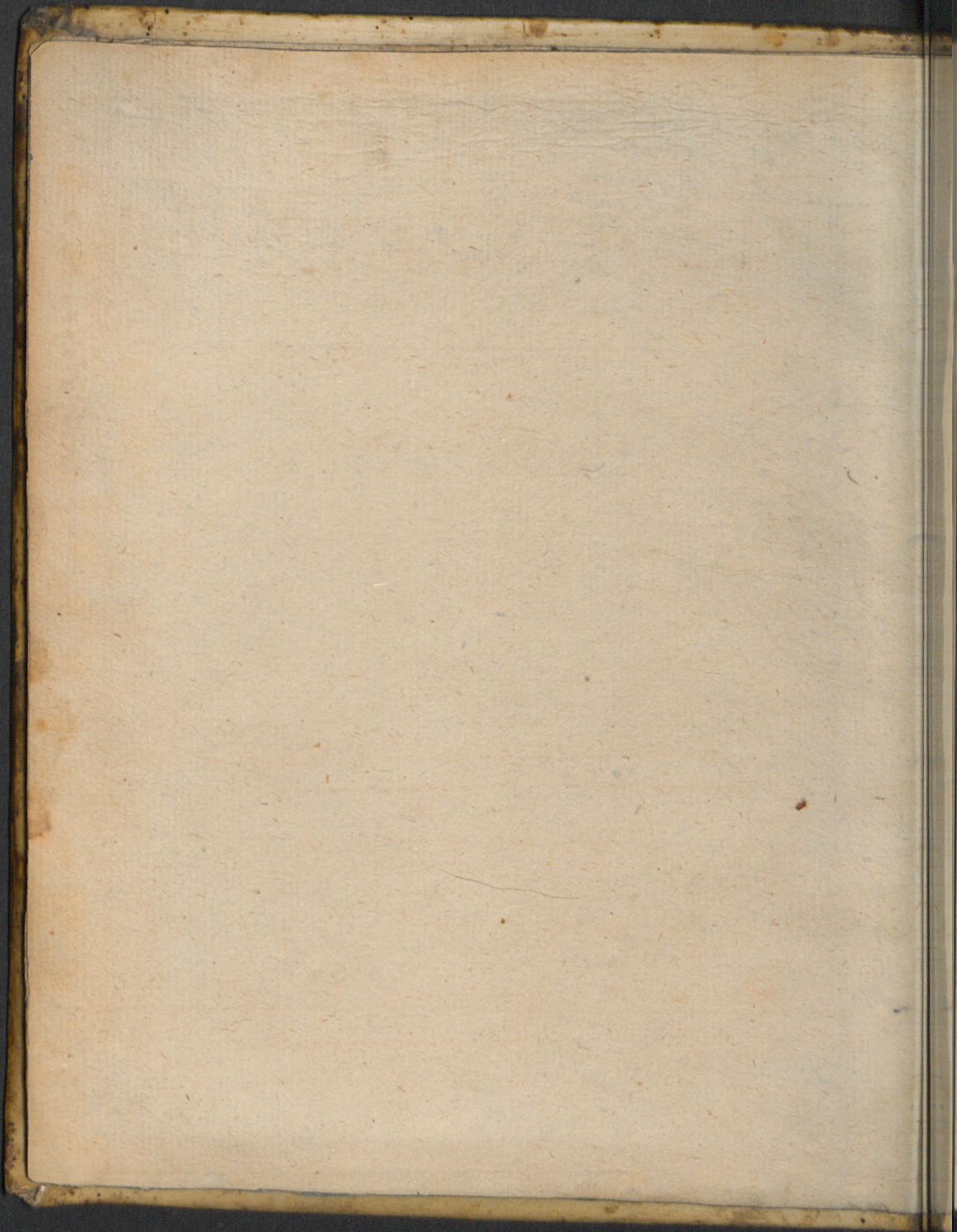


1825

R
R

16
Recept wider die vñ. vñ.
auf podagze.

Recept. 1. Raffinirte
2. Zuckerpulver
3. Brandwein.
4. Mit dem saigen, vñ. vñ. vñ. vñ. vñ.
Lardes essig vñ. vñ. vñ.



DISPUTATIO PRIMA
PRO FORMALI
significationis eruendo primum
in explicatione
SCRIPTURÆ SACRÆ

Quam

D. O. M. A.

PRÆSIDE

M. SAMUELE BOHL

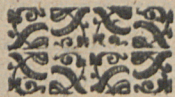
Gryphenberg, Pomeran.

*In Academia Rostochiensis publico Docto-
rum examini subicit*

GEORGIUS *Hinspeter*

Suerino - Megapol.

*Habebitur in Auditorio majori ad diem
22. April, horis antemeridianis.*



ROSTOCHI

Haredum Richelianorum typis exscripta

Anno M. DC. XXXVII.

DISPUTATIO
PRO FORMALI

in explanatione
in explanatione

SCRIPTURAE SACRAE

IN AMPLIATIONE

IN AMPLIATIONE

IN AMPLIATIONE

IN AMPLIATIONE

IN AMPLIATIONE

IN AMPLIATIONE

IN AMPLIATIONE

IN AMPLIATIONE

IN AMPLIATIONE

IN AMPLIATIONE

IN AMPLIATIONE

IN AMPLIATIONE

IN AMPLIATIONE

IN AMPLIATIONE

Tum demum res rectè tangi videtur, quando ejus media & cautè rectè applicantur. Exemplum nobis suppeditat Scriptura sacra, in quâ imprimis ea sunt præponenda, sine quibus circa veritatem multas etiam opiniones fovere necessum fuit. Illa autem dico esse accentuationem, quam revocare nuper incepti.

2. positum vocum, quem puto suppeditaturum accentuationem & concatenationem sensus. 3. Significationem veram.

2. Hanc nobis tradere dicuntur Lexicographi. At si hoc verum est, non video, quomodo vel unicum caput arduum in Prophetis rectè explicari queat. Nam in nullo Lexico, quod ego vidi, deprehendi consignatas esse in totum significationes formales seu generales: Unde cum nudis explicationibus Lexicographorum insistere volumus, multis magistralibus distinctionibus necessum habuimus rem limitare, etiam si principalia negotii sæpe non satis tetigerimus.

3. Tentabo ergo, numquid remedium inveniri queat, ut significationes eruantur non ex Lexicis, sed ex Scripturâ sacrâ, ut quorum officii & status ratio exigit, hoc permoti de veris Lexicis Academiis communicandis cogitare incipiant, & paulatim & pedetentim ab Opinionistis & odiosis illis multarum sententiarum allegationibus conditionatoris liberati Scripturam sicut diploma Principis nostri auxilio Spiritus Sancti intelligere incipiamus.

4. Pro probâ assumam jam exercitii gratia aliquot voces, & 1. quidem שׂרָפָה, de hac solet dici, quod significet Sanctus fuit. Verum quidem hoc est, at non tangitur ita significatio formalis. Dicitur significare separatus fuit ab usu communi ad sanctum: Verum & hoc est; at ita præteritur significatio generalis. Dico ergo ego שׂרָפָה formaliter significat *separatus fuit ab usu communi ad usum quendam specialem.*

5. Hujus significationis veritas firmanda est ex tali axiomate: *Omnes voces que descendunt ex radice debent habere idem formale radicis.* Et antequam hæc latius deducam, incidit quod primo loco dici

debat effatum: *Semper in Scripturâ sacrâ probanda est significatio generalis & formalis, & ab eâ non est discedendum, nisi contextus rationes expresse moneat, ut amplectamur specialiozem.* Incidit etiam, necessarium esse, ut explicem, quid mihi sit formale seu generale, ne subjecam iudicio Aristotelis, ipsiusq; discipulorum, quorum in formalitatibus lites planè effugiens, ne logomachiis pediculosis porta aperiat, dico Formale mihi in hoc disputandi genere idem esse, quod Rabbini *Massa*, i. e. illud, quod portat omnia sub se contenta. Dico autem illud Generale, quia omnes significationes communicant de eo quasi de genere. Sic ego sumo vocabulum.

6. Jam ad rem ipsam. Et dico omnia, quæ in Ebraicâ lingua descendunt à $\Psi\text{ק}$, habent formam illam, quam proposui. Nam ut ab infimo exordium sumam. notum est, quod $\Psi\text{ק}$ & $\Psi\text{ק}$ impura sint vocabula, quæ cum sanctitate, ut vulgo sumitur, male consistere possunt. Confugio ergo ad meam formam, & dico $\Psi\text{ק}$ puerum meritorium paratum ad concubitum, ut & ejus oppositum foeminam meritoriam habere formale *specialitatis*, eo quod puer contra naturam se abuti patitur alios, sic & foeminam; separantur ergo ab usu communi ad usum specialem.

7. Fundamentum conspicitur extra alia etiam in Conjugatione secundâ, ubi *Heiliget eine Fasten/* idem est, certum & specialem diem constituite, in quo jejunetis. Adeo quidem valet usus significationis generalis, ut & linguæ vicinæ Caldaica, Syriaca & Arabica se ejus legibus subicere videantur; quæ omnia autem lubens prætereo, cum sibi soli sufficiat mater, hoc tantum unico allegato, quod $\Psi\text{ק}$ Rabbini significat desponsavit, quod quomodo ab usu generali seu communi ad separatam & specialem applicatum esse dici queat, quis videt.

8. Jam immediatè progrediendum erat ad alia vocabula, ut etiam in iis formale demonstraretur: At cum jam tantum exordium faciam, lubet propositam vocem diligentius excutere in unico loco scripturæ, ut de reliquis postmodum idem sumatur iudicium.

9: Placet autem assumere locum Esaiæ 6. ubi Seraphim cantant: **SANCTUS SANCTUS SANCTUS JHOVA DEUS**
ZABA-

ZABAOTH. Hic dico, idem esse Sanctum, quod à reliquis entibus seperatum & elevatum esse. 2. Verum DEUM esse, si significacionem famosiorem & primam præsupponam. 3. Actus istius entis diversissimos ab actibus reliquorum, Aded, ut si probare queam, Filium & Spiritum sanctum in hoc loco Prophetico nominari, certissimè & infallibiliter etiam concludere queam, Filium & Spiritum sanctum esse verum DEUM.

10 Obiter hic incidit, quod rectè cognitis significacionibus generalibus & formalibus accuratius judicium sumi queat decoherentia non tantum versuum. roboris argumenti, sed & nexu totius Orationis. Probat hoc Caput sextum, de quo solet apud Judæos moveri controversia, cur illud Caput sit sextum & non primum: videtur enim ordinem tractationis & naturæ requirere, ut ipse actus vocationis exemplo Jeremiæ præcedat vocationis effectus & conciones post vocationem habitas? Res hæc agi solet distinctionibus multis. Ut ut autem sit; Ego dico, commodiorem locum non potuisse sortiri visionem Esaiæ, quam in capite sexto, ubi debebat concludi Oratio secunda Esaiana. Sicut enim prima Oratio primo capite absoluta generaliter docet genera absurditatis, quæ sequitur ex moribus, Jhudæorum sub Uzziâ statim post invasionem hostilem Israeliticam. Ita in Oratione secundâ, quæ exordium habet in secundo, & finem in capite sexto inclusivè opponit Esaias Regem Uzziâ & Joram Regi Messæ, statum regni ipsorum statui regni Messæ, mores terræ moribus Christianorum, & in hæc oppositione monstrat excellentiam & majestatem Regni Messæ, quo obtinet, ut populus non respiciat suos Reges felices, munimenta ipsorum specialia, egregios terræ viros, eoq; ipso opus DEI sancti Israelis contemnat seu postponat. Hoc aliquot argumentis evicerat, pro conclusione ergo tale argumentum inducit, quod & reliqua omnia in se contineat, & jus disputandi subditis cum Magistratu suo summo præscindat. Dicit ergo vidisse se Dominum sedentem in solio excelso & elevato. Ergo Rex iste major erit quàm Uzziâ & Joram; elevatus erit præ Cedris in Libano altis & elevatis, præ quercubus Basan; elatus erit super omnes montes. 2. Vidisse se Seraphim adstantes: Ergo ministri ejus sunt præstantiores ministris Joram & Uzziâ,

Uzzia, Fortium & Judicum, Oratorum & consiliariorum terræ &c.
 3. Vid. se se, ait, Seraphim texisse faciem suam & pedes suos. Ergo cum tantus sit Dominus, ut & coram facie ejus Seraphim faciem suam obvelent, multo magis Judæi vereantur Dominum, neq; cum ipso de prioritate certent, non dicant: Propter, acceleret Jhovah opus suum, ut videamus, appropinquet & veniat decretum Sancti Israelis, si ~~aut~~ illi qui semper adstant necesse habent tegere faciem, quanto magis illi, qui peccatis inquinati sunt. Illi eant in petram, abscondant se in excisionibus petrarum à facie Domini, & à majestate gloriæ ejus &c. Nam sanè, nisi hoc audiant Judæi, cogentur tandem etiam tegere pedes & faciem, faciem, ut nec videant nec audiant; pedes, ut ducantur sine intellectu ad loca, quæ non exoptant. 4. Vidisse se Dominum, simbriâ vestimenti sui implevisse templum. Ad orcum ergo, ô filia Zion cum vestris sindonibus & ornamentis aliis: Maximus est DEUS noster, cujus simbria implet templum, qui ubiq; est, & ubiq; totus est, Reges vestri Uzzia & Jotam ne valent quidem adolere huic Regi magno. 5. Audivisse se dicit clamantes: *SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS* Dominus Deus Exercituum. Hic clamor comprehendebat & concludebat omnia: sanctus & Dominus; *separatus est Deus in essentiâ sua ab essentiâ reliquarum creaturarum*, actus ejus sunt separati ab actibus hominum, scorsim posita est majestas ejus à majestate ita dicta humanâ. Ergo etiam Mons ejus erit in fine dierum *specialiter* exaltatus super omnes montes, & *specialiter* ad ipsum confluent omnes gentes. Digna ergo è contrario Dominus Jacob quod derelinquatur, quia non ad exemplum gentium Messiam pro suo speciali numine, quod reliquis omnibus præferat, habet, sed ut Philistæi & Orientales reliqui artibus & filiis alienis incumbant &c. sanctus & elevatus *specialiter* proximus eò, quod speciem excellentiæ in regno Jotam & Uzzia sortiri posset. sed ut compendium verborum faciam, dico, omnia argumenta, quæ in Oratione secundâ occurrunt, sub hoc nomine *SANCTUS* comprehenduntur, conclusionis enim est nervosè vim argumentorum omnium uni intuitui exhibere.

II. Hæc erat causa, quare Caput sextum ponebatur in fine Orationis secundæ. Nam cum populum magis ad suos Reges, quam ad Mes-

ad Messiam respicientem arguere volebat, inspergebat etiam aliquos
loca de Sanctitate, ut videmus. *Et erit, residuum in Zion & Jerusalem*
SANCTUM dicitur, i. e. specialiter scriptum ad vitas Jerusalem erit
Sanctum, erit separatum à reliquis Judæis homines respicientibus :
Unde etiam in Oratione tertiam Esaiamã, quæ habet exordium in septi-
mo, & finem in duodecimo capite, dicitur : *Dominus erit Sanctuarium*
& lapis offendiculi, Sanctuarium, ut ex vi argumenti patet, iis, qui non
cum populo dicunt *קדש*, sed qui *sanctificant* Dominum in corde suo,
i. e. qui DEUM pro speciali suo numine & adjutorio habent, nec pati-
untur se adduci, ut confederationem cum Regibus exteris ineant.

12. Rectè ergo dicitur, Semper cum in Scripturã sacrã vox
SANCTI occurrit, ad hanc significationem generalem & formalem
prius esse respiciendum. Quæ omnia latè possent diduci in descen-
dentibus ab hac radice vocibus, si id instituti ratio permitteret. Non
dicam ego, quomodo SANCTUS dicatur Filius Dei ex hoc funda-
mento in Evangelista Johanne ; non quomodo Spiritus Sanctus ab o-
mnibus Spiritibus quasi abstractus, & in solium Sanctitatis collocatus ;
nam quomodo posset dici Sanctus Deus, nisi in Patre unus esset DEUS ?
Nimis etiam excresceret, si in specialibus quibusdam dictis emphasin
Sanctitatis vim argumenti rectè exprimentis exponerem. Nam eã
ratione dicendum foret de Jesu Nazareno, quod ille primus sit SAN-
CTUS ex hominibus, Israel secundus, quia in Jeremiã dicitur *princi-*
pium proventus DEI esse sanctitatem Israelis ; Quomodo hæc Sanctitas
duplex sit, generalis & specialis : Generalis competat toti Israeli, spe-
cialis ex & in Generali adhuc alia quadam insigniat sanctitate, qua ra-
tione Aharon Sanctus Domini diceretur. Sequeretur etiam tractan-
dum esse, quomodo hæc sanctitas translata sit ad Gentiles ; Conferri
eam à solo DEO, qui hinc etiam Sanctificator, & quod per Spiritum
suum nos sanctificet, dici solet ; Præsupponendum etiam esset, neces-
sariò sanctuarium requiri ad sanctos, quale fuit apud Judæos, & hoc
necessariò debuisse aboleri, quando Messias cœlos occuparat ; Dispu-
randum esset de nexu, quod est fœdus, & quomodo sine hoc nexu nec
Israel nec nos, quicquid agamus, Sancti dici queamus : Nam hæc
Theo.

Theologorum sunt, mihi sufficiat dicere, quicumq; ille locus sit, ubi וְיָרָר scriptum est, ibi formale sumitur à speciali separatione ad aliquid: Et dico, hac regula prænotatâ, multa loca & V. & N. Testamenti rectius explicari posse, imò multa dubia Legis solvi facillimè, quale ut unum suppeditem, occurrit Levit. 16. 24. ubi jubetur Aharon lavare se in loco sancto; Quis hoc credat factum esse. Ego dico, non erat locus sanctus, sed locus specialiter ad id determinatus & c.

13. Jam devenio ad radicem חָשַׁב , de hac dico, quod in significatione suâ generali significet *quæsitit*. Sequitur ergo omnes radices suum formale habere à quærendo. Ex multis placet sumere nomen חָשַׁב . Præsuppono autem *quære*, ut & omnes significationes determinari per suum famosius: Famosius autem est quære de jure, quàm quære ex gratiâ. Quæritur autem etiam ex gratiâ, quam jus quasi prius conciliavit. Gen. 43. v. 7. Joseph de jure quærebat; De jure quære potuisset DEUS Psal. 40. sacrificia, sic alibi in Lege dicitur: Quid DEUS חָשַׁב quærens i. e. postulans à te, sic David ab Abner de jure postulabat Michal; 1. sam. 2. v. 20. autem ex gratiâ quæserat Hanna; Psalm. 2. quærit ex gratia Nazarenus dari sibi gentes, quas jure antea acquisivisse videbatur. si etiam hunc terminum prius purum faciam ex Epistolâ ad Philippenses, aliâs omnia significata debent habere formale suum in חָשַׁב quære. Unde sumi solet etiam pro *inquirere*, sicut scriptum est in Lege $\text{וְיָרָר וְחָשַׁב וְשָׁאַל}$, ubi vi auxilios חָשַׁב plus inducit, quàm חָקַר & דָּרַשׁ ; pro *interrogare*, Jud. 13. v. 6. Non interrogavi ipsum, cujus nam esset; pro *consultere*, Jos. 9. v. 14. Et os Domini non consuluerunt, *quære ut inveniat*, Esa. 65. v. 1. Inventus sum ab iis, qui me non quæserunt. In summa, quæcunq; à חָשַׁב descendunt, formale habent חָשַׁב *quære*. Nec obstat 1. sam. 1. $\text{וְשָׁאַלְתִּי עִי וְשָׁאַלְתִּי עִי}$ ego dedici seu mutuo dedi Domino. Nam literaliter explicatur ita; Ego Domino quæsi, i. e. quæsi puerum, quem possem Domino dare.

14. Jam ad nomen שָׁאַל , cujus emphasis & formale itidem à quærendo denominationem habet. Hoc exprimere videtur salomō eum dicit שָׁאַל & אָכַר non satiabuntur, i. e. semper plura quærun, Et alibi confert $\text{עֵצֵי אֲרָצָהּ עֵצֵי אֲרָצָהּ}$, quid de illis dicatur, docet caput 30.

15. In specie autem dico, **הָיָה** significare *statum mortis*, & huc respexisse puto Davidem sub personâ Christi ita loquentem: Non derelinques me ipsum in statu mortis. Unde ad hunc statum mortis respiciens Spiritus sanctus dicit in Actis cap. 2. v. 31. **Προϊδὼν ἰλά-
λῃσθαι περὶ τῆς ἀναστάσεως ἔχεις ἔχεις ὅτι ἐκείνη λείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν
αἵματι.** Ad hanc significationem respexit Jacob, quando renuebat ac-
cipere consolationem, & in hæc verba tristis & lugens erumpebat:
Ego descendam ad filium meum ad statum mortis, Ego sicuti
filius meus jam est in statu mortis, etiam cupio esse in eodem. Nec
obstat vox **וְשָׁב**, quæ per *me ipsum* explicari posse videtur: Nam
Christus ibidem Deo gratias agit, non tantum quod redemerat ipsum
Pater ex sepulchro, sed & ab omnibus plagis, quas ipse perferebat in
eruce: Nam, ut statim dicitur, **הָיָה** significat formaliter *omni gen-
eris plagas & afflictiones*. Vidit hoc ipsum, qui primi Commenta-
toris super Psalmos nomine venisse dicitur *Bugenhagenius Pomeranus*, qui
super hæc verba ita commentatur: *Animam meam i. e. vitam meam in
inferno i. e. in morte.*

16. Et ita **הָיָה** significat etiam *omni generis infortunia & ca-
lamitates*. Unde Esaias dicit: Propterea dilatavit os suum omnis ge-
neris infortunium. Et David dicit, quod se circumdederint **הָיָה**

17. Postmodum significat *depressionem & abjectionem*, quo in
casu opponitur Cælo, & norat statum abjectissimum, sicuti legimus
in Oratione quartâ Esaiana, ubi de Rege Babel agitur; Inde etiam E-
saias alibi dicit: **הָיָה דַע הַפְּשָׁתָהּ**

18. Hinc significat etiam *inferiora terra, & locum subterrestrem*,
sicut dicitur de Core, Datan & Abiram, quod descenderint subter ter-
ram.

19. Tandem etiam significat *locum Damnatorum*, cui omnes
superiores significationes ut specialissimæ in suâ abstractione attribu-
untur: Ibi enim est perpetua mors & status mortis æternus; ibi omnis
generis calamitates & afflictiones; ibi ignominia & confusio ineffabi-
lis. Ille rectè comparatur cum inferioribus terræ, ubi tenebræ sunt,
& non lux, caligo & non splendor.

20. Et aliquot gradus esse לְחַיִּי , colligi potest inter alia ex Psalmis, quando David dicit: *Eripuisti me ipsum ex School inferiori*, i. e. ex maximis periculis; vel si comparationem instituire allubescat, talis sensus inde fluit: Tu, qui animam meam ab æternis cruciatibus redimere potuisti, potes etiam me eripere à malis temporalibus.

21. Si autem adhuc alia genera significationis vocis School sint, quæ hic non notari, dico de us vi perpetuæ consequentiæ nomen suum etiam fortiri à quærendo.

22. At quænam est communio inter infernum & quærendo? Respondeo, maxima est: Mors enim & omnis generis calamitates quæ sunt quos affligant necessario ob peccata, & illud vigore justitiæ divini. Nisi enim homo defecisset, extra Diabolum, School non fuisset datum. Est ergo subjacens quoddam divini justitiæ.

23. In mentem etiam jam venit vox צָוָה , de quâ dico, quod in significatione suâ formali significet *Fortis fuit*. Hujus fortitudinis multe sunt species, quas persequi mei non est instituti: Sufficit quod & hic dicam & probare queam, omnia pro formali habere fortitudinem & vim. Placet tamen vocem צָוָה assumere, quæ solet verti per *Gebeines* quod quidem verissimum est, sicut videmus in Exodi cap. 12. ubi de Agno dicitur, quod non sit ei confringendū os, quod ipsum in Novo Testamento ad Agnum nostrum Paschalem transfertur. Puto autem, si ad priorem significationem & formalem, quæ est roboris, respiciatur, fundamentum istius rei nobis proponi. Dum primo eidem non confringitur os, notatur, robur tanti victoris non esse sublatum, sed contra Satanam & mortem illud ipsum esse conservatum, ad eum ut Diabolus ipsius ossibus seu potestati subjacere cogatur. צָוָה ergo in significatione formali significat *robur*. Hinc dicitur in Psalmo centesimo quadragesimo primo: *Ossa nostra*, i. e. robur nostrum est dispersum coram omnibus generis calamitatibus sicut terra coram dissecante & diffidente. Ita etiam alibi dicit David: *Ut latentur ossa*, (robur) quæ contrivisti (imminuisti) q. d. Tua ira me planè terruit, ad eum ut non valeam jam stare in gaudio, quare &c. In Psalmo sexto dicit: *Ossa meo terrore percussa sunt*, i. e. Robur meum debilitatum est. Nam eum de robore loquitur David in talibus casibus, considerat se ceu hominem

inter-

internum, qui debilitetur ab ira Dei conscientiam & animam ejus tan-
gente. Unde dicit in Psalmo 38, Nihil est sani in carne mea propter
iram tuam, non est pax in ossibus meis propter peccatum meum. In
ossibus meis, i. e. robere, q. d. Robur meum sibi non constat, cum pec-
caris obrutus sentio iratum judicem.

24. Ex hac significatione deinde descendit significatio ossium,
quæ, nisi urgeat contextus, nunquam erit admittenda. Sic quis dice-
ret in Psalmo 35 Omnia ossa mea dicent: Quis sicut tu, qui eripis af-
flictum, à se fortiori? Videt enim quivis: Quodcumq; in me est robo-
ris loquatur, i. e. Omne robur meum deficit, nisi tuum robur, ô Excel-
se Deus, accedat. Nam quodcumq; aliàs robur est, hoc est crus vel os
in hominibus, quibus mediatis consolidantur corpora: Unde קרן
in Psalmo 147. versu 10. propriè non significat crura sed robur: Der
HERR hat nicht Lust an der Stärke des Rosses/ noch an jemandes
Beinen/ i. e. Kräftren/ quia omne forte coram Deo infirmum & ab-
jectum est.

25. Optimè autem quadrat cum significatione generali, cum
dicitur in Scripturâ עַצְמוֹתַי הַיּוֹם הַזֶּה articulus diei hujus: Nam tunc
determinatione temporis restringitur, fortificatur in ipso die, unde et-
iam Substantia eo nomine indigitatur.

26. Devenire possem occasione עצמי ad reliqua membra cor-
poris, ad aures, oculos & alia, & demonstrare, Deum propriè habere
aures, propriè habere oculos, eidem in significatione formali hæc om-
nia competere, nec à nobis esse fundamentum desumendum, cum
corpora nobis visa æterna numini attribuuntur. At cum ea speciali
disputationi cuidam reservem, jam progredior ad vocem דָּוִד.

27. Hujus significatio formalis ab omnibus rectè traditur, quan-
tum ego scio: Unde videtur mihi in eo non esse laborandum. Quod
cum video, omisso isto transeo ad vocem דָּוִד venerandam illam &
tremendam, & de ipsius formali significatu sollicitus invenio 1. notari
hoc vocabulo summum ens in significatione famosiori. Hinc videmus
etiam vim argumenti, quod nectitur in ablegatione Moysi ad Pharao-
nem. Nam dicit Moyses: Ecce si cum ego venio ad filios Israel, & dico eù:
Deus Patrum vestrorum misit me ad vos, dixerint ad me; quodnam est no-

men eius? quid dicam ei? Deus verò respondet: **אֲנִי אֲנִי אֲנִי** i. est. Nomen meum est **אֲנִי אֲנִי אֲנִי** i. e. **אֲנִי**; Tu ergo Moses dic: **אֲנִי אֲנִי אֲנִי** misit me, & ut habeant nomen meum in forma nominali dic: **אֲנִי אֲנִי אֲנִי** *Jehovah Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob misit me ad vos: Nam quod tibi Moses jam dico, illud nomen יהוה erit nomen meum in seculum, & memoriale meum, quo poterunt mei recordari in generationem & generationem.*

28. Ex hac formulâ ablegationis discimus, Deum sibi nomen hoc יהוה ipsimet imposuisse, quia est Ens Entium, quod ex mirabili educatione suorum ex Ægypto omnibus gentibus notum facile poterat distinguere Deum verum à Diis fictitiis. At quomodo hoc moveret specialiter Judæos, qui Mose etiam tacente noverant Deum Patrum suorum esse Ens æternum & Deum Deorum, vel si hæc cognitio valde fuerit obscurata, non crediderim tamen, nisi expressus locus Scripturæ contradicat, ipsos alienos Deos pro Deo vero coluisse. Respondeo, poterat movere, si significatio generalis omnibus suis specialibus rectè applicetur. Nam *id* esse non respicit tantum *esse absolutum*, sed etiam *esse respectivum*, quod inter alia fundatur etiam in *promissorû impletionem & exhibitionem*. Hinc dicitur in Exodo: *Deus recordatus est foederis sui, quod pepigit cum Abraham, Isaac & Jacob, quod foedus in Genesi de dandâ terrâ Canaan latius describitur, & in specie in Capite 15. Genes. ita dicit Excelsus Deus: Scito, quod peregrinum erit semen tuum in terrâ peregrinâ, serviet enim ei, & malè tractabitur quadringentos annos. At ego iudicium sumam de illo populo, cui serviet, & possib. c. exhibit cum magnâ facultate.* Hæc præstans Deus noster rectè dicitur **ESS E** ibi, i. e. facere ut **SINT** ea, quæ promissit. Sic dicit Deus ad Jacobum: *Ego ibo tecum in Ægyptum. Quid hoc est, nisi quod ego ERO TECUM in Ægypto, ut quam gratiam tibi promisi, tibi exhibeam.*

29. Cum ergo dicit Deus: **אֲנִי אֲנִי אֲנִי**, idem est, si hîc nominis sui radicem explicem, ac **ERO** quia **SUM**, vel **ERO** quia **ERO**, q. d. Quia perpetuò **SUM**, & ita **DËUS** verus, **ERO** i. e. non abero à meis, sed promissum præstabo, meos conservabo. Et hoc puro suppeditari etiam à ratione Entis summi & primi, ut ea quæ **ESS E** nomen induant, non hoc otioso existant.

30. Re-

30. Rectè ergo hoc nomen memoriale & discretivum signum est, quo distinguitur æternum numen à Dijs fictitijs, qui nec ESSE perpetuò, nec ADESSE valent suis cultoribus, quod Deo vero formale est. Unde etiam pergit DEUS in constitutione fundamenti nominis sui, Dic: יהוה יהוה misit me. Ille qui certo vobis aderit, certò suas promissiones complebit, Ille misit me ad vos. Hinc tandem DEUS: יהוה יהוה Jhovah DEUS Patrum vestrorum misit me. Quod nomen omnia præcedentia in se complectitur, cum ex præcedentibus sit natum, & ea repræsentet, quæ priùs dixerat DEUS. Quomodo autem hoc fiat, apodicticè monstrare vix potero: Audivi quidem ab alijs, Jod Schevarum notare ESSE futurum, He cholematum Participium, & Esse præsens, Vau camezzatum & Esse futrum, adeò ut ex Apocalypsi Græcis verbis ea legere queamus; accipio etiam ea, at non ut quæ specialiter defendam, ex eo principio, quamvis res ipsa factis sit vera: Notum enim est formam Jhovah per Schevah, Cholem & Camez non esse inusitatam scripturæ sacræ, non quidem ad formam יהוה vel יהוה, quæ planè sunt diversa, sed ad eandem rationem, ubi prima radicalis Cholem habet. Sed transeant hæc, sufficiat mihi demonstrare Tò ESSE generale comprehendere sub se ESSE speciale ad opus quoddam. Unde agnoscunt pii, quod DEUS sit Jhovah, quando præsentissimo auxilio eos beat; Impii, quando ulticemejus manum vident.

31. Et notandum est hoc ESSE speciale habere quandoq, ante Descendere, quod Deo attribuitur, quatenus exorditur esse vel vindæx vel remunerator: Sed de hoc alibi, cum de significatione generali יהוה agendum erit.

32. Jam ad אהב, de quo dici solet significare *dilexit*; Verum hoc est, at ita præteritur significatio formalis, cum insuper vox, quæ propriè significet *diligere* sit רחם, & non אהב. Dico ergo, אהב in significatione suâ generali significat *Præposuit*.

33. De hac significatione vigore Canonis generalis dico, quod debeat semper primo loco assumi, donec contextus non ableget nos ad specialiozem. Sic dicit Rebecca in Genesi: Parabo cibos, quos diligit Pater tuus, i. e. quos præponit alijs. Quæ significatio formalis eò magis debet præponi, quia mundus aliàs Tò odisse propriè ita dictum ei solet

solet sine ratione opponere : Nam si in hoc alios cibos opponas cibo illi, quo libenter utebatur Jacob, non potes dicere, eos odisse Jacobum. In libro Samuelis diligebat Elcana Hanna, dicasne hinc rectè, quod odio habuerit Peninna. Quis etiam credat, Patriarcham Jacobum odisse Leam, quando diligebat Rahelem : Præponebat enim tantum eam. Sic legimus in Prophetâ Malachiâ : *Prophanavit Iudæ sanctitatem Domini, quam dilexit. Sanctitas illa erit specialis separatio à reliquis gentibus, specialis cultus & sacrificiorum oblatio. Quando autem Judæi offerebant claudum, cœcum &c. tunc polluebant sanctitatem Dei ; quando ducebant uxores alienigenas, extra וררר ducebant, & ita polluebant וררר, quam tamen DEUS præposuit omnibus specialiter separatis. Quo ipso tacitè innuitur, ingratum esse opus, quod Israel non attento quod specialiter in fœdus Dei sit assumptus, ducat & præponat uxores alienigenis Judaicis.*

At cum Malachiam tetigerim, incidit ibidem locus in capite primo : *Ego dilexi Jacobum, & Esavum odio habui* : Sic solet verti. Puto autem ego, ita esse explicanda quæ illa incisa : *Præposui Jacobum, Postposui autem Esavum.* Ejus enim significationis vis per totam Orationem extenditur, & probatur statim in ipso contextu, quando confert Jacobum cum Esavo, uterq; fuit destructus, at Jacob redibat in terram suam : Esau non itidem. Et tunc necessebatur propositio generalis : *O Israelitæ agite juxta morem istorum, quibus terra sancta fuit juramento divino promissa, & jam reipsâ exhibita : Præpositi vos estis Esavo, quod ex vobis in illâ terrâ sit nasciturus Messias, vos specialiter estis declarati Dei filii. Ergo præponite honorem & timorem Dei vestri omnibus aliis : Nolite sacrificare ineptas victimas, nam Messias præfiguratur ; Nolite ducere uxores alienigenas, nam ex Judaicâ nascetur Messias uxore. Qui ut judex citò veniet ad templum suum. Sed quò devehor occasione vocis וררר, ejus oppositum וררר video magis necessarium esse ventilandum.*

De hoc dico, quod in significatione formali non significet odio habuit, sed *postposuit*. Exemplum puto nobis suppeditari in Lege Moïsi, quando dicitur : *Cum vir habuerit duas uxores, unam dilectam, alteram odio habitam, i. e. unam quam præponat alteri, & pepe-*

ferunt ei filii, non dilectam, quam odio habita; ita ut odio habita pariat pri-
 mo. Et vero pater hereditatem dividere voluerit. Tunc pater non potest
 constituere primogenitum filium dilectam &c. Hic puto satis patescere,
 uxores duas illas non habere se ut dilectam & odio habitam, sed ut
 præpositam & postpositam: Puto enim non concumbere virum cum
 eâ, quam odio habet, nisi velis recurrere ad temporis diversitatem.
 quando ceperit haberi odio; at textus noster dicit: si fuerint duæ uxores
 altera præposita, altera postposita; Et pepererint ei. *Wo so wol die
 Herstebe als die stebe jhm Kinder gebahren.* At eum hic locus vi-
 deatur posse pro & contra trahi, sumo excutiendum locum alium ex
 Gen. cap. 29. ubi dicitur Lea *לֵאָה*, quæritur num explicetur per
odio habitam vel per postpositam. Posterius ego sumo. Probo id 1.
 Quia non præsumitur, Jacobum odio habuisse suam Leam tali odio,
 quod nos ita vulgò vocamus. 2. Quia textus ipse posterius probat.
 Nam ita legitur: *Et veniebat etiam Jacob ad Rahel. To etiam conjun-
 git duplicem concubitum, & diligebat etiam Rahel* ejusq; significatio
 specialis *et diligere*: At quando additur *לֵאָה*. Tunc ita verto, *Et
 præponebat Rahelam Leam*. Ob hoc post pascha dicitur statim *Lea post-
 posita non odio habita*: Nam si odio habuisset eam Jacob, procul o-
 mni dubio se ei non associasset in amore, quater enim peperit ante a-
 liam. In primo actu dicebat: *Nunc diligit me vir meus*, i. e. Nunc
 præponet me meæ sorori, cum videat me parere. In secundo idem
 intendebat. In tertio dicebat: *Nunc vir associabitur mihi*, non quasi
 antea non associatus ei fuisset, inde enim peperisset, sed nunc postpo-
 sita altera in specie mihi adhærebit: Hinc in quarto DEum pro bene-
 dictione laudabat. Miser Jacob, quid odio haberet, conveniunt Lea
 cum Rahel de viro in eâ nocte amplectendo, & pretio dato assignatur
 maritus Leæ: Jacob venit de agro, occurrit Lea, non rogans sed ex-
 postulans, Rahelem enim cedere velle pretendit.
 Sic sumi etiam videtur Proverb. 1. *Præterea quod odio ha-
 buerunt postposuerunt scientiam, nec elegerunt Domini timorem.* Ubi
 vi auxilios eligere explicat prius odio habere per postponere. Sic
 in libro 2. Samuelis cap. 19. Joab dicit, quod David odio habeat se
 diligentes, & diligit se odio habentes: Quis credat, Joabum ausum
 fuisse

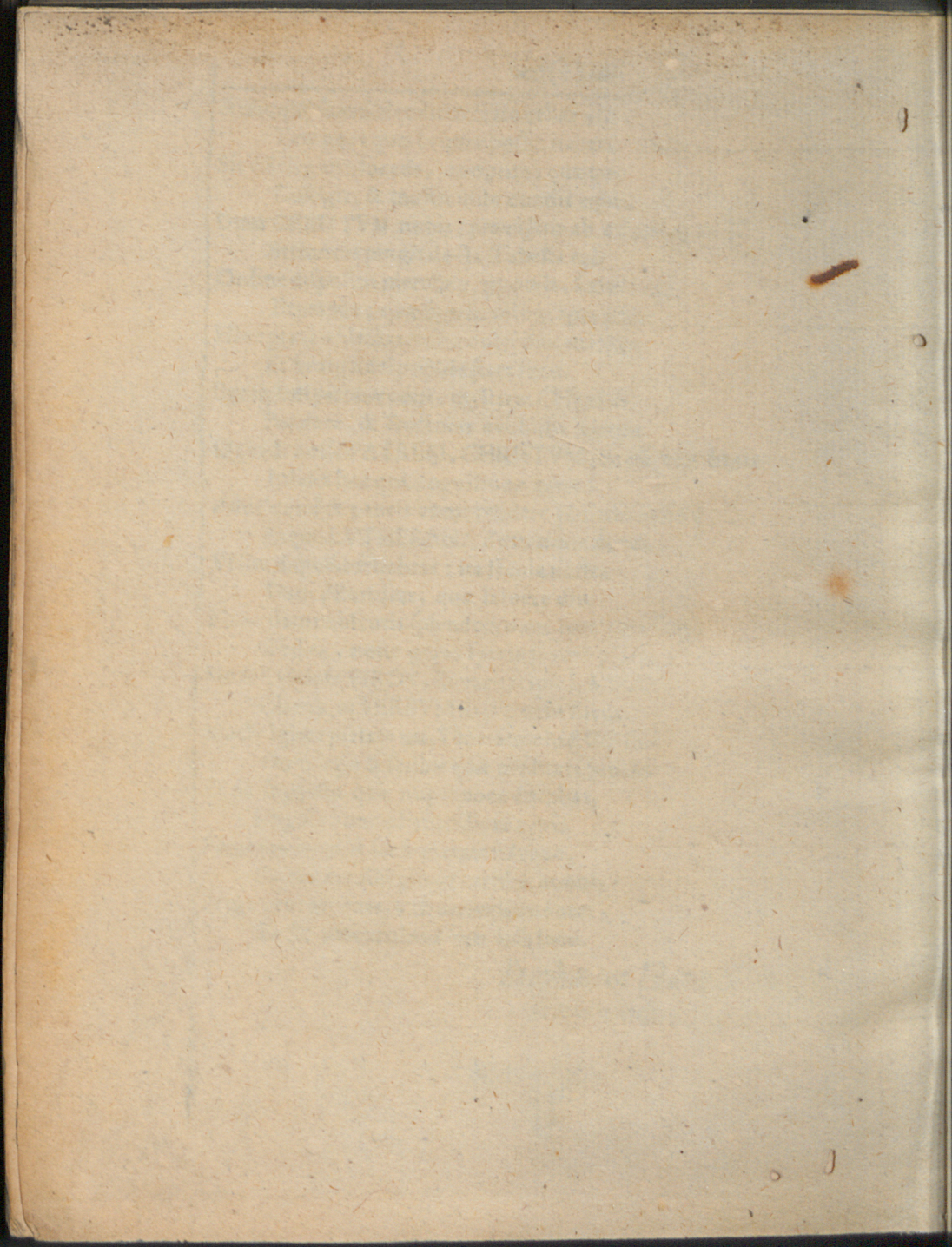
fuisse hoc facinus malum Davidi adscribere sine fundamento veritatis? At res tota plana est, cum ad formale digredimur: Dicit enim, *propterea quod tu praeponas te odio habentes, & postponas te diligentes.* Illa enim comparationis vis innuitur, cum dicitur: *Hodie palam fecisti, quod nihil sint tibi Duces & Servi reduces victores, quia Absalom mortuus est, q. d. Majus tibi est malum, quod Absalom decubuerit, quam si omnes nos hosti terga dedissemus.* Et alia loca satis superque quod intendo, probant.

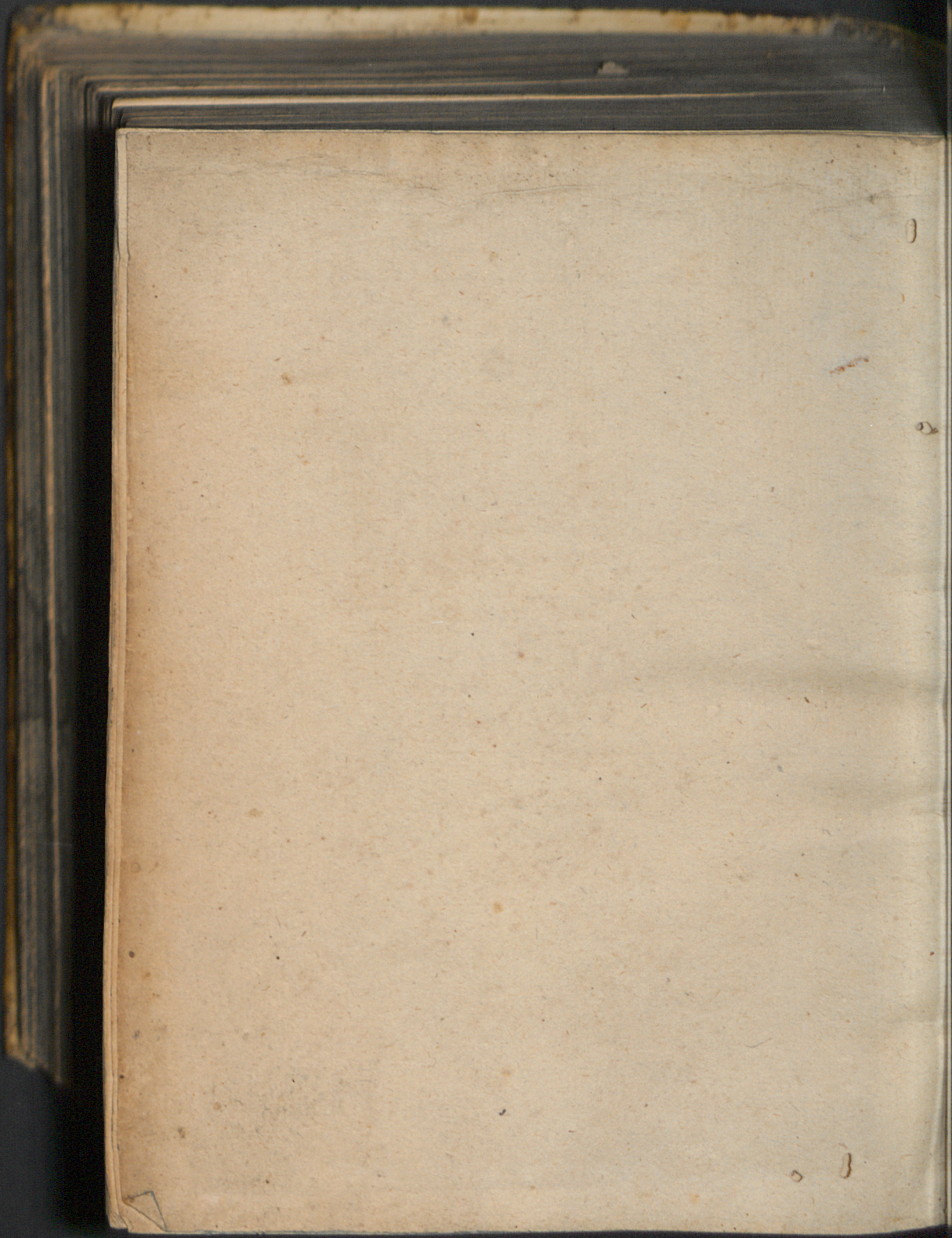
37. Speciales significationes hic proponere non exigit institui mei ratio, cum ego in dandis formalibus unice sim occupatus. Sic jam non dicam, quod **נשנ** etiam significet verè odio habuit &c. Sufficiat dicere, omnia quaecumque sint, quae à **נשנ** in hac significatione descendunt, habere formale postpositionis.

38. Pro Conclusionem jam assumo vocem **חורר**, cujus significationem generalem dico esse *residet*, cum hoc enim communicant in formali omnes significationes *speciales*, doloris, fortitudinis, arenae, & aliorum, quae hinc descendunt, Nominum. Ex multis placet assumere ex Proverb. cap. 8. *באין תהומרת חוררתי, quando nondum erant abyssus, ego sum genita.* Si jam juxta tritam sententiam **חורר** significet cum dolore peperit, & formale doloris statuatur in **חורר**, non video, quomodo id aeterno Dei Filio queat adscribi: Nam ipse quomodo poterit dici genitus esse cum dolore. Confugio ergo ego ad meam formam **חורר** residere, & dico, quando scribitur **חוררתי**, idem est, quasi dictum esset: *Ita sum generatus, ut simul in generante resideam.* Si modo satis purè loquar, cum vocem *residere* applico; Nolo enim interea negare, ita esse generatum filium, ut sit ipse Deus, per quem Pater fecit secula: Respicio enim ad ineffabilem modum generationis. Nam cum gignere Deo propriè conveniat, hominibus autem non ita: sic eò perfectior est generatio, quò magis residet generatum in generante, quò etiam forsan in naturalibus demonstrari poterit. Plura in chartis subsequens.

sibus.











...c facinus malum Davidi adscribere sine fundamento veritatis
...ta plana est, cum ad formale digredimur : Dicit enim, *pro-*
mod tu praeponas te odio habentes, & postponas te diligentes.
...i comparationis vis innuitur, cum dicitur : *Hodie palam fecisti,*
...hil sint tibi Duces & Servi reduces victores, quia Absalom
...est, q. d. Majus tibi est malum, quod Absalom decubuerit,
...omnes nos hosti terga dedissemus. Et alia loca satis superque
...endo, probant.

... Speciales significationes h... ere non exigit instituti
... cum ego in dandis form... a occupatus. Sic
... dicam, quod... dio habuit &c.
... dicere, omnia quae cur... signifi-
... endunt, habere for...

... Pro Conclusio... nifi-
... generalem di...
... omnes signi...
... qua hinc...
... Prover...

... p...
... forma...
... quasi dicta...
... Si modo satis...
... h interea negare, n...
... Pater fecit secula : R...
... nis. Nam cum gignere...
... ita : sic eò perfectior est gen...
... in generante, quod etiam forsan in naturalibus demon-

... Strati poterit. Plura in chartis subsequen-
... tibus.

